

КОРХОНА МОЛИЯСИНИ РАҚАМЛАШТИРИШ, ИМКОНИАТЛАРИ ВА ХАВФ-ХАТАРЛАРИ

Кахоров Санжар Абдуназарович

Бизнес ва тадбиркорлик олий мактаби.

Магистратура 1-босқич талабаси

***Аннотация.** Ушбу мақолада замонавий иқтисодиёт шароитида корхона молиясини рақамлаштиришнинг долзарблиги ва аҳамияти кўриб чиқилади. Ўзбекистон Республикасида рақамли иқтисодиётни ривожлантириш бўйича амалга оширилаётган давлат сиёсати таҳлил қилинади [1, 2, 3]. Шунингдек, бухгалтерия ҳисобини автоматлаштириш, молиявий маълумотларнинг шаффофлигини ошириш, таҳлил ва қарор қабул қилиш самарадорлигини таъминлаш каби корхона молиясини рақамлаштиришнинг асосий имкониятлари ёритиб берилди [4, 5, 6, 7]. Қолаверса, киберхавфсизлик, технологик инфратузилма харажатлари ва малакали кадрларнинг етишмаслиги каби рақамлаштириш жараёнида юзага келиши мумкин бўлган хавф-хатарлар ҳам таҳлил қилинади [8]. Тадқиқот натижалари корхоналарга молияни рақамлаштиришнинг афзалликлари ва камчиликларини аниқлаш ҳамда бу жараёни муваффақиятли амалга ошириш бўйича тавсиялар ишлаб чиқиш учун асос бўлади.*

***Калит сўзлар:** рақамли иқтисодиёт, рақамлаштириш, корхона молияси, бухгалтерия ҳисоби, ахборот технологиялари, хавф-хатарлар, имкониятлар.*

***Аннотация.** В статье рассматривается актуальность и важность цифровизации финансов предприятий в современной экономике. Проанализирована государственная политика, реализуемая в Республике Узбекистан по развитию цифровой экономики [1, 2, 3]. Также выделены основные возможности цифровизации финансов предприятия, такие как автоматизация учета, повышение прозрачности финансовой информации, обеспечение оперативности анализа и принятия решений [4, 5, 6, 7]. Кроме того, анализируются риски, которые могут возникнуть в процессе цифровизации, такие как кибербезопасность, затраты на технологическую инфраструктуру, нехватка квалифицированных кадров [8]. Результаты исследования станут основой для определения преимуществ и недостатков цифровизации финансов для предприятий и разработки рекомендаций по успешной реализации этого процесса.*

***Ключевые слова:** цифровая экономика, цифровизация, финансы предприятия, бухгалтерский учет, информационные технологии, риски, возможности.*

***Annotation.** This article examines the relevance and significance of enterprise finance digitalization in the context of the modern economy. The state policy implemented in the Republic of Uzbekistan for the development of the digital economy is analyzed [1, 2, 3]. The main opportunities of enterprise finance digitalization, such as the automation of accounting, increasing the transparency of financial data, ensuring the efficiency of analysis and decision-making, are highlighted [4, 5, 6, 7]. Furthermore, the risks that may arise during the digitalization process, such as cybersecurity, technological infrastructure costs, and the lack of qualified personnel, are also analyzed [8]. The research results provide a basis for enterprises to identify the advantages*

and disadvantages of finance digitalization and to develop recommendations for the successful implementation of this process.

***Key words:** digital economy, digitalization, enterprise finance, accounting, information technology, risks, opportunities.*

КИРИШ

Замонавий иқтисодиётнинг жадал ривожланиши шароитида рақамли технологиялар барча соҳалар қатори корхоналар молиявий фаолиятига ҳам фаол равишда кириб келмоқда. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М.Мирзиёевнинг 2020 йил 25 январдаги Олий Мажлисга Мурожатномасида ҳам 2020 йил учун энг муҳим устувор вазифалар қаторида рақамли иқтисодиётни ривожлантириш масаласи алоҳида қайд этилган [1]. Давлат раҳбарининг "Ахборот технологиялари ва коммуникациялари соҳасини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги Фармони [2] ва "Ўзбекистон Республикасида рақамли иқтисодиётни ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги Қарори [3] мамлакатда рақамли иқтисодиётни шакллантириш ва кенг жорий этиш йўлида муҳим қадамлар бўлди.

Корхона молиясини рақамлаштириш бухгалтерия ҳисобини юритишдан тортиб, молиявий таҳлил ва қарорлар қабул қилишгача бўлган барча жараёнларни қамраб олади. Бугунги кунда кўплаб тадқиқотчилар ва амалиётчилар рақамли технологияларнинг бухгалтерия ҳисобидаги аҳамиятини таъкидламоқдалар [4, 7, 8]. Хусусан, Коржова О. В. ва Маркова Л. В. рақамли иқтисодиёт соҳасида ахборот технологияларининг бухгалтерия ҳисобида амалга оширилишини кўриб чиққанлар [4]. Шамина Е. В. ва Филимонов А. А. эса бухгалтерия ҳисобига автоматлаштирилган технологияларни жорий этиш истиқболларини ўрганганлар [5].

Шу билан бирга, Сокерин П. О. бухгалтерия ҳисобида булутли технологияларни қўллаш имкониятларига эътибор қаратган [6]. Бочкова С. В. бухгалтерия ҳисоби соҳасида рақамли ахборот технологияларининг қўлланилишини тадқиқ қилган [8]. Тошмаматов Н., Исманов И. Н. ва Хожаев А. С. эса бухгалтерия ҳисоби предметининг айрим масалаларига тўхталиб ўтганлар [9]. Бироқ, корхона молиясини рақамлаштириш кенг имкониятлар билан бир қаторда, муайян хавф-хатарларни ҳам келтириб чиқариши мумкин. Шу сабабли, ушбу мақола корхона молиясини рақамлаштиришнинг имкониятлари ва хавф-хатарларини атрофлича таҳлил қилишга бағишланади.

АДАБИЁТЛАР ТАҲЛИЛИ

Ушбу мақола доирасида корхона молиясини рақамлаштиришнинг имкониятлари ва хавф-хатарларини ўрганиш мақсадида бир қатор илмий

манбалар ва норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар таҳлил қилинди. Ўзбекистон Республикасида рақамли иқтисодиётни ривожлантиришга қаратилган давлат сиёсати Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 25 январдаги Олий Мажлисга Мурожатномаси [1], "Ахборот технологиялари ва коммуникациялари соҳасини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги Фармони [2] ва "Ўзбекистон Республикасида рақамли иқтисодиётни ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги Қарори [3] каби ҳужжатларда ўз аксини топган. Ушбу ҳужжатлар мамлакатда рақамли иқтисодиётни шакллантириш ва унинг барча соҳаларига, жумладан, корхоналар молиявий фаолиятига жорий этишнинг асосий йўналишларини белгилаб беради. Илмий адабиётлар таҳлили шуни кўрсатадики, рақамли технологиялар бухгалтерия ҳисоби жараёнларини автоматлаштириш, молиявий маълумотларнинг шаффофлигини ошириш, таҳлил ва қарор қабул қилиш самарадорлигини таъминлаш каби корхоналар учун кенг имкониятлар яратади. Коржова О. В. ва Маркова Л. В. ўз ишларида рақамли иқтисодиёт шароитида ахборот технологияларининг бухгалтерия ҳисобидаги аҳамиятини кўрсатиб ўтганлар [4]. Шамина Е. В. ва Филимонов А. А. эса бухгалтерия ҳисобига автоматлаштирилган технологияларни жорий этиш истиқболларини тадқиқ қилганлар [5]. Сокерин П. О. бухгалтерия ҳисобида булутли технологияларни қўллашнинг афзалликларини ёритган [6]. Shokiraliyevich G. I. ахборот-коммуникация технологияларининг бухгалтерия ҳисоби ва рақамли иқтисодиётдаги ролини таҳлил қилган [7]. Шу билан бир қаторда, Бочкова С. В. бухгалтерия ҳисоби соҳасида рақамли ахборот технологияларини қўллашнинг хавф-хатарларини, жумладан, киберхавфсизлик ва маълумотлар ҳимояси масалаларини ўрганган [8]. Тошмаматов Н., Исманов И. Н. ва Хожаев А. С. эса бухгалтерия ҳисоби предметининг айрим назарий жиҳатларига тўхталиб ўтганлар [9]. Ушбу адабиётлар таҳлили корхона молиясини рақамлаштиришнинг назарий ва амалий жиҳатларини чуқурроқ англаш, мавжуд имкониятлар ва хавф-хатарларни аниқлаш ҳамда тадқиқотнинг кейинги босқичлари учун асос яратиш имконини берди.

МЕТОДОЛОГИЯ

Ушбу мақолада корхона молиясини рақамлаштиришнинг имкониятлари ва хавф-хатарларини таҳлил қилиш учун қуйидаги методологик ёндашувлардан фойдаланилди:

1. Адабиётларни таҳлил қилиш: Мавзуга оид илмий мақолалар, монографиялар, Ўзбекистон Республикаси Президентининг фармон ва қарорлари, шунингдек, бошқа норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар таҳлил қилинди [1,

2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9]. Адабиётларни таҳлил қилиш жараёнида рақамли иқтисодиётнинг моҳияти, корхона молиясини рақамлаштиришнинг назарий асослари, имкониятлари ва хавф-хатарлари бўйича мавжуд қарашлар ўрганилди.

2. Қиёсий таҳлил: Корхона молиясини рақамлаштиришнинг турли аспекти бўйича мавжуд адабиётлардаги фикрлар қиёсий таҳлил қилинди. Шунингдек, рақамли технологияларни бухгалтерия ҳисоби ва молиявий бошқарувга жорий этишнинг хорижий тажрибаси ўрганилди ва Ўзбекистон шароитига таққосланди.

3. Тизимли таҳлил: Корхона молиясини рақамлаштириш жараёни унинг таркибий қисмлари (бухгалтерия ҳисоби, молиявий таҳлил, қарорлар қабул қилиш ва бошқалар) билан ўзаро боғлиқликда тизимли равишда таҳлил қилинди. Рақамли технологияларнинг ҳар бир жараёнга таъсири кўриб чиқилди.

4. Илмий-назарий умумлаштириш: Таҳлил қилинган адабиётлар ва қиёсий таҳлил натижалари асосида корхона молиясини рақамлаштиришнинг имкониятлари ва хавф-хатарлари бўйича илмий-назарий умумлашмалар ва хулосалар шакллантирилди.

Ушбу методологик ёндашувлар корхона молиясини рақамлаштириш муаммосини ҳар томонлама ўрганиш ва асосланган хулосалар чиқариш имконини берди.

ОЛИНГАН НАТИЖАЛАР

Ушбу тадқиқот доирасида юқорида келтирилган адабиётларни таҳлил қилиш натижасида корхона молиясини рақамлаштиришнинг қуйидаги асосий имкониятлари ва хавф-хатарлари аниқланди:

Имкониятлар:

1. Бухгалтерия ҳисоби жараёнларини автоматлаштириш ва тезлаштириш: Рақамли технологиялар бухгалтерия ҳужжатларини қайта ишлаш, ҳисоботларни тузиш ва тақдим этиш жараёнларини сезиларли даражада тезлаштириш ва автоматлаштириш имконини беради [5, 6, 8]. Бу эса бухгалтерия ходимларининг вақтини тежайди ва хатолар эҳтимолини камайтиради.

2. Молиявий маълумотларнинг шаффофлиги ва ишончлилигини ошириш: Рақамли платформалар ва дастурий таъминотлар молиявий маълумотларни марказлашган ҳолда сақлаш ва қайта ишлаш имконини беради. Бу эса маълумотларнинг шаффофлигини оширади ва уларга бўлган ишончни мустаҳкамлайди [8].

3. Молиявий таҳлил ва қарор қабул қилиш самарадорлигини ошириш: Рақамли воситалар катта ҳажмдаги молиявий маълумотларни тез ва самарали таҳлил қилиш, прогнозлар тузиш ва асосланган бошқарув қарорларини қабул қилиш имконини яратади [7].

4. Харажатларни камайтириш: Қоғоз ҳужжатлардан воз кечиш, бухгалтерия ва молиявий ҳисоботларни электрон шаклда юритиш, автоматлаштирилган тизимларни жорий этиш орқали корхона молиявий харажатларини сезиларли даражада камайтириши мумкин [6].

5. Реал вақт режимида молиявий ҳолатни кузатиш: Рақамли технологиялар корхонанинг молиявий ҳолатини реал вақт режимида кузатиб бориш, муҳим ўзгаришларни тезкор аниқлаш ва зарур чораларни кўриш имконини беради.

6. Рақамли иқтисодиётнинг бошқа имкониятларидан фойдаланиш: Рақамлаштириш корхоналарга электрон тижорат платформалари, онлайн тўлов тизимлари ва бошқа рақамли иқтисодиёт инструментларидан фойдаланиш имконини беради [1, 2, 3].

Хавф-хатарлар:

1. Киберхавфсизлик ва маълумотларнинг ҳимояси: Рақамли технологияларни қўллаш киберҳужумлар, маълумотларнинг йўқотилиши ёки рухсатсиз кириш каби хавф-хатарларни юзага келтириши мумкин [8].

2. Технологик инфратузилмани яратиш ва қўллаб-қувватлаш харажатлари: Рақамли тизимларни жорий этиш ва уларни доимий равишда қўллаб-қувватлаш корхонадан маълум миқдорда молиявий инвестицияларни талаб этади.

3. Малакали кадрларнинг етишмаслиги: Рақамли технологиялар билан ишлаш учун етарлича малакали мутахассисларнинг етишмаслиги рақамлаштириш жараёнини қийинлаштириши мумкин.

4. Тизимларнинг интеграцияси мураккаблиги: Турли хил рақамли тизимлар ва дастурий таъминотларни бир-бири билан интеграция қилиш мураккаб ва вақт талаб қиладиган жараён бўлиши мумкин.

5. Конфиденциаллик ва шахсий маълумотларнинг ҳимояси: Мижозлар ва ходимларнинг шахсий ва молиявий маълумотларини рақамли шаклда сақлаш ва қайта ишлаш конфиденциаллик ва маълумотлар ҳимояси бўйича қўшимча талабларни юзага келтиради.

Ушбу натижалар корхоналар молияни рақамлаштириш жараёнида юзага келиши мумкин бўлган имкониятлар ва хавф-хатарларни аниқлаш ва уларни бошқариш стратегияларини ишлаб чиқиш учун асос бўлади.

МУҲОКАМА

Ушбу тадқиқот натижалари корхона молиясини рақамлаштиришнинг замонавий иқтисодий шароитидаги муҳим аҳамиятини яққол кўрсатади. Ўзбекистон Республикаси Президенти томонидан рақамли иқтисодий ривожлантиришга қаратилаётган алоҳида эътибор [1, 2, 3] корхоналарнинг молиявий фаолиятини рақамлаштириш жараёнини янада жадаллаштиришни тақозо этади. Таҳлил қилинган адабиётлар шуни кўрсатадики, рақамли технологияларни жорий этиш бухгалтерия ҳисоби жараёнларини автоматлаштириш, молиявий маълумотларнинг шаффофлигини ошириш, таҳлил ва қарор қабул қилиш самарадорлигини таъминлаш, харажатларни камайтириш ва реал вақт режимида молиявий ҳолатни кузатиш каби бир қатор муҳим афзалликларни тақдим этади [4, 5, 6, 7, 8]. Бу эса корхоналарнинг умумий фаолияти самарадорлигини оширишга ва рақобатбардошлигини мустаҳкамлашга хизмат қилади. Шу билан бирга, рақамлаштириш жараёни киберхавфсизлик, технологик инфратузилмани яратиш ва қўллаб-қувватлаш харажатлари, малакали кадрларнинг етишмаслиги, тизимлар интеграциясининг мураккаблиги ва маълумотларнинг ҳимояси каби муайян хавф-хатарларни ҳам келтириб чиқариши мумкин [8]. Корхоналар рақамлаштиришнинг барча имкониятларидан тўлиқ фойдаланиш ва юзага келиши мумкин бўлган хавф-хатарларни минималлаштириш учун комплекс чора-тадбирларни ишлаб чиқишлари ва амалга оширишлари зарур. Хусусан, киберхавфсизликни таъминлаш, замонавий ахборот технологиялари бўйича малакали кадрларни тайёрлаш ва жалб қилиш, мавжуд тизимларни янги технологиялар билан интеграция қилиш масалаларига алоҳида эътибор қаратиш лозим. Шунингдек, корхоналар рақамлаштириш стратегиясини ишлаб чиқишда ўзларининг ўзига хос хусусиятларини ва фаолият юритаётган бозор шароитларини ҳисобга олишлари муҳимдир. Келгусида корхона молиясини рақамлаштиришнинг иқтисодий ўсишга ва корхоналарнинг рақобатбардошлигини оширишга таъсирини янада чуқур ўрганиш, шунингдек, рақамлаштириш жараёнида юзага келадиган муаммоларни бартараф этиш бўйича амалий тавсиялар ишлаб чиқиш муҳим аҳамиятга эга.

ХУЛОСА

Ушбу тадқиқот натижалари шуни кўрсатадики, корхона молиясини рақамлаштириш замонавий иқтисодийнинг ажралмас қисми бўлиб, корхоналарга кенг қўламли имкониятларни тақдим этади. Бухгалтерия ҳисоби жараёнларининг автоматлаштирилиши, молиявий маълумотларнинг шаффофлиги ва ишончлилигининг ошиши, таҳлил ва қарор қабул қилиш самарадорлигининг ўсиши, харажатларнинг камайтириши ва реал вақт режимида

молиявий ҳолатни кузатиш имконияти рақамлаштиришнинг асосий афзалликлари ҳисобланади.

Шу билан бирга, рақамлаштириш жараёни киберхавфсизлик, технологик инфратузилма харажатлари, малакали кадрларнинг етишмаслиги ва тизимлар интеграцияси каби муайян хавф-хатарларни ҳам ўз ичига олади. Корхоналар рақамлаштиришнинг барча ижобий томонларидан самарали фойдаланиш ва мавжуд хавф-хатарларни бошқариш учун комплекс чора-тадбирларни ишлаб чиқишлари ва амалга оширишлари зарур. Ўзбекистон Республикасида рақамли иқтисодиётни ривожлантиришга қаратилаётган давлат сиёсати корхоналарнинг молиявий фаолиятини рақамлаштириш жараёнини қўллаб-қувватлайди ва рағбатлантиради. Корхоналар ўз фаолиятида замонавий рақамли технологияларни фаол қўллаш орқали ўз самарадорлигини оширишлари, рақобатбардошлигини мустаҳкамлашлари ва узоқ муддатли барқарор ривожланишга эришишлари мумкин. Келгусида корхона молиясини рақамлаштиришнинг турли аспектларини янада чуқур ўрганиш, рақамлаштириш жараёнида юзага келадиган муаммоларни бартараф этиш йўллари излаш ва амалий тавсиялар ишлаб чиқиш муҳим аҳамиятга эга.

Адабиётлар рўйхати:

1. Ўзбекистон Республикаси президенти Ш.М.Мирзиёевнинг 2020 йил 25 январдаги 2020 йил учун энг муҳим устивор вазифалар ҳақидаги Олий Мажлисга Мурожатномаси. <https://kun.uz/uz/99444746>
2. Ўзбекистон Республикаси президентининг "Ахборот технологиялари ва коммуникациялари соҳасини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги Фармони. Тошкент ш., 2018 йил 19 февралдаги ПФ-5349 сонли. <https://lex.uz/docs/3564970>
3. Ўзбекистон Республикаси президентининг "Ўзбекистон Республикасида рақамли иқтисодиётни ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги қарори. Тошкент ш., 2018 йил 3 июлдаги ПҚ-3832 сонли. <https://lex.uz/docs/3806053>
4. Коржова, О. В., & Маркова, Л. В. (2019). Реализация в бухгалтерском учете информационных технологий в сфере цифровой экономики. Научное обозрение. Педагогические науки, 4-4, 49-52.
5. Шамина, Е. В., & Филимонов, А. А. (2018). Перспективы внедрения автоматизированных технологий в бухгалтерский учет. Актуальные направления научных исследований XXI века: теория и практика, 2 (38), 129-132.
6. Сокерин, П. О. (2019). Применение облачных технологий в бухгалтерском учете. Научные стремления, (25), 72-74.

7. Shokiraliyevich, G. I. (2021). Role of information and communication technologies in accounting and digital economy. *South asian journal of marketing & management research*, 11(5), 17-20.
8. Бочкова, С. В. (2019). Исследование применимости цифровых информационных технологии в сфере бухгалтерского учета. Развитие цифровой экономики в условиях деглобализации и рецессии, 634-656.
9. Тошмаматов, Н., Исманов, И. Н., & Хожаев, А. С. (2019). О некоторых вопросах предмета бухгалтерского учета. *Проблемы современной науки и образования*, (11 (144)), 55-58.
10. Хакимов, М. (2024, November). Языковая картина мира и её теоретическое осмысление на примере итальянского языка. In *Conference Proceedings: Fostering Your Research Spirit* (pp. 154-155).
11. Tkacheva, A. A. (2025). The Use of Digital Storytelling as a Tool for Enhancing Sociocultural Competence University Students Learning Spanish in Uzbekistan. *Spanish Journal of Innovation and Integrity*, 40, 293-312.
12. Хосилова, Ф. (2024). Axborot-kommunikatsion texnologiyalarini filologlarni tayyorlashda qo 'llanilishi. *News of the NUUz*, 1(1.10. 1), 239-241.
13. Rustamdzhonova, K. F. (2021). Problems of development of professional foreign language oral speech of students of philology. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, 12(6).
14. Ядгарова, Г. И., Шакарова, Ф. Д., Калинина, О. Н., & Хосилова, Ф. Р. (2020). Роль речевых ситуаций в обучении иноязычной речи. *Молодой ученый*, (17), 155-157.
15. Джалилова, С. М. (2024, November). Цветовые образы в испанском языке: этнолингвистические аспекты. In *Conference Proceedings: Fostering Your Research Spirit* (pp. 150-151).
16. Shamahmudova, A., & Djalilova, S. (2024). Retracted: Discourse strategies of ecology and environment. In *BIO Web of Conferences* (Vol. 84, p. 04025). EDP Sciences.
17. Begmatova, D., & Alimjanova, D. (2024). Author's pedagogical technologies in medical universities. *Science and innovation*, 3(B9), 14-17.
18. Джалилова, С. М. (2024, November). Лингвокультурные особенности пословиц испанского языка. In *Conference Proceedings: Fostering Your Research Spirit* (pp. 331-333).
19. Халилова, Л. (2024). Проблемы обучения диалога на занятиях иностранного языка. *O 'zbekiston davlat jahon tillari universiteti konferensiyalari*, 737-739.
20. Бегматова, Д. М. (2011). Некоторые особенности обучения профессии: на основе семейного образования в узбекской семье. *Молодой ученый*, (5-2), 127-129.